

Spomladi 2001 je bila na predlog prof. dr. Petra Vodopivca in ob podpori slovenskega zunanjega ministra prof. dr. Dimitrija Rupla osnovana komisija zgodovinarjev (in kasneje pravnikov), ki naj bi skupaj z avstrijskimi kolegi v znanstvenem projektu "Avstrija-Slovenija v 20. stoletju" celovito raziskali sto let sosedskih odnosov. Znanstvena potreba po nečem, kar do sedaj še ni bilo opravljeno, gotovo obstaja. Vsebinsko zasnovo za projekt smo pripravili prof. dr. Peter Vodopivec, prof. dr. Dušan Nečak in prof. dr. Božo Repe.

Po mnogih sestankih in pogovorih na slovenskem Ministrstvu za zunanje zadeve in diplomatskih stikih z avstrijsko stranjo, na katerih smo se pogovarjali zlasti o statusu komisije, njeni sestavi in njenem vodstvu, so se oblikovali naslednji sklepi:

1. Komisija naj bo sestavljena iz dveh delov – zgodovinskega in pravniskega. Strokovnjake k delu v komisiji vabi MZZ in za njeno delo zagotavlja materialna sredstva. Posebej je državni sekretar prof. dr. Iztok Simoniti poudarjal trdno namero, da MZZ na noben način ne bo vplivalo na sestavo ali delo komisije.
2. Zgodovinski del naj vodi, kljub poprejšnjemu drugačnemu mnenju ministra Rupla – po njegovem naj bi komisijo vodil prof. dr. Peter Vodopivec – prof. dr. Dušan Nečak, pravniški del pa prof. dr. Ivan Kristan.
3. Dokončna sestava obeh delov komisije je odprta in bo znana šele po konstituiranju in začetku dela.
4. O statusu komisije, t. j. razrešitvi dileme, ali naj bo komisija imenovana s strani zunanjega ministrstva ali vlade (npr. tako, kot je bila imenovana podobna slovensko-italijanska komisija zgodovinarjev), ali gre za projektno skupino neodvisnih strokovnjakov, (npr. tako, kot je bila projektna skupina, ki jo je vodil prof. Nečak in je pripravila publikacijo "Nemci na Slovenskem 1941–1955"), naj na prvem sestanku odloči komisija sama.
5. Prvi uradni stik med predsednikoma zgodovinske komisije naj bi bil julija 2001, prvi stik predsednikov pravniške komisije pa avgusta 2001.
6. Za operativnega sodelavca pri delu komisije je bil s strani MZZ določen dr. Andrej Rahten.

Kot najpomembnejše se je pokazalo vprašanje statusa komisije. Ta namreč pogojuje sestavo komisije, ta pa uspešnost dela. Če so namreč člani komisije imenovani s strani države, nobena stran nima nikakršnega vpliva na sestavo komisije na drugi strani. Če pa gre za neodvisno skupino strokovnjakov, obe strani lahko izbirata strokovno neoporečne sogovornike. Vpliv politike na delo komisije je na ta način omejen na minimum. Prvotna zamisel predlagateljev vsebinske zasnove dela komisije je bila, da bi na vsaki strani sodelovalo le po pet raziskovalcev.

Zaradi objektivnih razlogov (slovenski predsednik je bil ta čas posthospitálni rekonvalescent) se je sestanka med predsednikoma zgodovinske komisije 20. julija 2001 v Salzburgu s slovenske strani namesto prof. Nečaka udeležil prof. Vodopivec, ki se je srečal s predsednikom avstrijskega dela komisije prof. Suppanom. Dogovorila sta se za osnovne parametre delovanja komisije, ki naj bi bili temelj za delo prve konstitutivne

¹ Natančnejši opis dogajanja v zvezi z delom, namenom in cilji bilateralne avstrijsko-slovenske komisije zgodovinarjev lahko najdete v Zgodovinski časopis, 58/2004, št. 3/4.

seje komisije, ki je bila dogovorjena za 3. in 4. september v Ljubljani. Dogovorila sta se za sestavo komisije in za 14 raziskovalnih tem. Na avstrijski strani naj bi sodelovalo deset raziskovalcev: Arnold Suppan kot vodja, kot člani pa Ernst Bruckmüller, Stefan Karner, Walter Lukan, Avguštin Malle, Rüdiger Malli, Helmut Rumpler, Karl Stuhlpfarrer, Hellwig Valentin in Marija Wakounig. Na slovenski strani naj bi sodelovalo devet raziskovalcev: Dušan Nečak kot vodja, kot člani pa Ervin Dolenc, Mitja Ferenc, Bojan Godeša, Igor Grdina, Žarko Lazarević, Božo Repe, Franc Rozman in Peter Vodopivec.

Dogovorila sta se za naslednja tematska področja:

1. Slovenci v habsburški monarhiji – njihov položaj okoli leta 1910;
2. Nemško-avstrijsko-slovenski odnosi v 1. svetovni vojni 1914–1918;
3. Mejno vprašanje in koroški plebiscit 1920–1938;
4. "Stran od Avstrije" in nacionalizacije v gospodarstvu, družbi in kulturi Slovenije 1918–1929;
5. Gospodarsko sodelovanje Avstrija – Slovenija 1918–1938;
6. Nemci v Sloveniji – Koroški Slovenci 1918–1938;
7. Nemci v Sloveniji 1938–1945;
8. Slovenci v nemškem rajhu;
9. Avstrija – Slovenija (Jugoslavija) 1955–1990;
10. Avstrija v slovenski politiki 1955–1990;
11. Jugoslavija in Slovenija v avstrijski politiki 1955–1990;
12. Avstrija – Slovenija 1991–2001;
13. Avstrijci v predstavah Slovencev v 20. stoletju;
14. Slovenci v predstavah Avstrijcev v 20. stoletju.

Nadalje sta se predsednika zgodovinske komisije na sestanku dogovorila, da 3. in 4. septembra 2001 slovenska stran povabi avstrijsko na dvodnevno srečanje v Ljubljano, na katerem naj bi dokončno precizirali vse teme, določili sodelavce in končni časovni načrt dela. Oba vodja komisije in še po en član vsake naj bi teme, sodelavce in časovni načrt predstavila javnosti ob obisku avstrijske zunanje ministric 12. 9. 2001 v Ljubljani. Za mesto in čas naslednjega plenarnega srečanja komisije sta določila Tinje ali Retzhof, in sicer 28. 2. in 1. 3. 2002, za to srečanje pa naj vsak sodelavec prispeva dve strani diskusijske predloge. Oddajo prve oblike rokopisov sta predvidela do 30. 9. 2002, prvo srečanje uredništva jeseni 2002, končna verzija pa naj bi bila na voljo do konca februarja 2003. O končnem poročilu naj bi razpravljali na plenarnem zasedanju komisije spomladi 2003, predaja in predstavitev končnega poročila pa je bila postavljena v september 2003.

Arnold Suppan je dogovor iz Salzburga zapisal; ta je bil edina dogovorjena podlaga za razpravo na prvem skupnem zasedanju komisije.

Kazalo je na uspešen začetek dela. Konec julija so bili, preko slovenskega MZZ, na dogovorjeno srečanje v Ljubljano povabljeni avstrijski in slovenski kolegi, za katere sta se na sestanku v Salzburgu dogovorila prof. Vodopivec in prof. Suppan. Avstrijska politika je medtem Stefana Karnerja ob Arnoldu Suppanu imenovala za drugega predsednika avstrijskega dela komisije.

Od avstrijskih kolegov smo dobili pet takojšnjih pozitivnih odgovorov, eden je najprej udeležbo odpovedal, a jo naknadno potrdil, dva pa sploh nista odgovorila. To sta bila prof. Karner in prof. Rumpler, medtem ko je prof. Bruckmüller sodelovanje že vnaprej odklonil. Kljub temu je bil sestanek z avstrijske strani tik pred uresničitvijo odpovedan z obrazložitvijo, da večina njihovih članov ne bo mogla priti. O odpovedi sestanka sta svoje kolege in naju s prof. Vodopivcem 28. avgusta 2001 z dopisom obvestila zdaj že dva predsednika – prof. Suppan in prof. Karner. Prof. Suppan in prof.

Nečak sta se dogovorila za nov termin prvega srečanja, in sicer 12. oktobra 2001 v Mariboru.

Medtem pa je delovala tudi diplomacija. Očitno se je avstrijska stran bolj kot slovenska zavedala pomena statusa bilateralne komisije. Pritiskala je na slovensko diplomacijo, da bi oba zunanja ministra komisiji podelila mandat za imenovanje članov komisije. V ta namen je bil 12. septembra 2001 v Ljubljani pripravljen sestanek obeh zunanjih ministrov. Zanj je bil pripravljen tudi pismeni dokument – mandat, ki naj bi ga podpisala oba ministra. V grobem je bilo v mandatu zapisano to, kar sta se v Salzburgu dogovorila prof. Vodopivec in prof. Suppan. Do sestanka ministrov zaradi dogodkov v ZDA 11. septembra ni prišlo; 20. septembra so bili ponovno in na isti način na prvo plenarno zasedanje komisije vabljeni domala isti povabljeni. Z avstrijske strani – zaradi njegovega že omenjenega odklonilnega stališča – ni bil povabljen le prof. Bruckmüller. Tudi vsebina vabila je bila domala enaka kot pri julijskem vabilu, le mesto sestanka je bilo, skladno z dogovorom s prof. Suppanom, spremenjeno, torej Maribor.

Toda pritiski z avstrijske strani za spremembo sestave članov komisije, modifikacijo vsebine dela, predvsem pa za obliko delovanja ... v vsem tem času niso popustili. Nasprotno, stopnjevali so se in to še pred začetkom dela komisije in njenem konstituiranju. Konec septembra 2001 so se nakopičili do te mere, da se predsedniku slovenskega dela bilateralne komisije pri projektu ni več zdelo smiselno sodelovati. O tem je v obširnem pismu obvestil dr. Iztoka Simonitija, državnega sekretarja na MZZ. V pismu je poudaril zlasti tri razloge, zaradi katerih je odstopil z mesta predsednika slovenskega dela bilateralne komisije:

1. Nespoštovanje dogovora iz Salzburga, ki ga je sprejela tudi avstrijska diplomacija in ga potrdila v diplomatskih notah julija in avgusta 2001;
2. poskus prelevitve znanstvenoraziskovalnega dela v ciljno, politično manifestacijo z zahtevo, da naj bi javnosti predstavljali tudi tako imenovane vmesne rezultate;
3. prekvalificiranje bolj ali manj slučajnih, zasebnih in nenapovedanih pogovorov med predsednikoma ali člani komisije, ki jih slovenska stran tudi ni nikoli iniciirala, v uradna stališča slovenske strani.

Skratka, ravnanje avstrijske strani je imel za docela nesprejemljivo, še posebno zato, ker se je vse opisano dogajalo, še preden se je bilateralna komisija, da bi se dogovorila o svojem delu oziroma o realizaciji dogovora iz Salzburga, sploh sestala.

Na željo Ministrstva za zunanje zadeve je prof. Nečak pristal, da bo slovenski del komisije vodil do prvega sestanka bilateralne komisije 12. oktobra 2001. Tik pred tem pa se je slovenski zunanji minister odločil, da na ponovljenem sestanku z avstrijsko zunanjo ministrico 3. oktobra 2001 na Brdu ne bodo podpisali že pripravljenega mandata komisije, temveč so ga zbranim novinarjem le prebrali. Komisija je tako ostala brez pisnega mandata in imenovanja ter bila s tem pravzaprav ponovno na začetku svoje poti. Njen status še vedno ni bil določen in odločitev naj bi padla tako, kot je bilo dogovorjeno že mesece prej, na njenem prvem zasedanju. Kakšen vihar negativnih kritik na račun Slovenije in slovenskega zunanjega ministra je ta odločitev povzročila v Avstriji in še posebej na Koroškem, je mogoče razbrati iz sočasnega koroško-avstrijskega tiska. Glavno (domala edino) besedo in medijsko pozornost sta pri tem imela koroški deželni glavar Jörg Haider in prof. Stefan Karner.

Toda na prvo zasedanje bilateralne komisije, ki je bilo 12. oktobra v prostorih Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru, so avstrijski kolegi vendarle prišli. Čeprav namesto devetih povabljenih kar enajst, enega, nepovabljenega, pa so še opravičili. Delo je potekalo, čeprav ne brez težav, vendarle korektno. Namesto v Salzburgu prvotno dogovorjenih 14 tematskih sklopov so določili 13, štirinajstega naj bi pripravili trije avstrijski kolegi, zajel pa naj bi vse 20. stoletje ter obravnaval tematike, kot so zgo-

dovina vsakdanjega življenja, ženska vprašanja ... Dogovorili smo se za naslednje teme, ki naj bi jih predvidoma obdelali naslednji raziskovalci:

1. Slovenci v habsburški monarhiji okoli leta 1910 – Vodopivec, Rozman, Rumpler;
2. Nemško-avstrijski : slovensko-južnoslovanski odnos v prvi svetovni vojni 1914–1918 – Vodopivec, Lukan;
3. Mejno vprašanje in koroški plebiscit 1918–1921 – Vodopivec, Nečak, Beer;
4. "Stran od Avstrije". Nacionalizacije v gospodarstvu, družbi in kulturi 1918–1938 – Dolenc, Lazarevič, Malli;
5. Odnosi Avstrija – Slovenija 1918–1938 – Lazarevič, Suppan;
6. Nemci v Sloveniji – Slovenci v Avstriji 1920–1938 – Repe, Malle;
7. "Nemci" na Slovenskem 1938–1948 – Nečak, M. Ferenc, Karner;
8. Slovenci pod nacistično oblastjo – Godeša, Stuhlpfarrer;
9. Avstrija – Slovenija, 1945–1955 – Nečak, Suppan;
10. Slovenija in Avstrija med Zahodom in Vzhodom, 1955–1991 – Repe, Nečak, Suppan, Burz;
11. Avstrija – Slovenija 1991–2001 – Repe, Valentin;
12. Avstrijci v ogledalu Slovencev v 20. stoletju – Grdina, Wakounig;
13. Slovenci v ogledalu Avstrijcev v 20. stoletju – Grdina, Bruckmüller;
14. Tematski sklop, ki naj obravnava vsakdanje življenje, življenje generacij v sožitju, bivanju ene poleg druge in vsaksebi (Generationen im Zusammen-, Nebeneinander- und Auseinanderleben), kulturo in umetnost, asimilacijo, ženska vprašanja ... do 15. 1. 2002 – Stuhlpfarrer, Wakounig, Bruckmüller.

Razmislili pa naj bi še o nekakšnem sklepnem poglavju, ki naj bi bilo usmerjeno v prihodnost in bi izhajalo iz zgodovine ločenega in skupnega življenja ter življenja eden poleg drugega. Na prvem plenarnem zasedanju, ki naj bi bil po dogovoru namenjen predvsem dokončnemu preciziranju tem in določitvi sodelavcev, je na tematskem področju prišlo le do kozmetičnih popravkov, sodelavci pa naj bi bili določeni. Ponovno je bilo sklenjeno, da bomo delo končali do konca leta 2003 in da bo drugo plenarno zasedanje v obliki znanstvene delavnice 28. 2. in 1. 3. 2002 na Dunaju, kjer bo na voljo do trideset minut časa za predstavitev tematskih sklopov.

Do popolnega nesoglasja je prišlo pri temeljnem vprašanju, kakšna naj bo oblika dela na znanstveni delavnici, predvideni za naslednjo plenarno sejo komisije. Prof. Stefan Karner se je takoj oglasil k besedi in tako rekoč "uradno" sporočil "željo" avstrijskega zunanjega ministrstva, ki zahteva vsaj delno javno predstavitev tako imenovanih "vmesnih rezultatov". Govor je bil o dveh oziroma šestih referatih, ki naj bi bili predstavljeni široki javnosti. V kolikor na javno predstavitev ne bi pristali, bo moral o tem poročati v zunanjem ministrstvu, s čimer bi postala podpora ministrstva našemu delu vprašljiva. Predsednik slovenskega dela komisije je njegovo izjavo javno označil kot politični pritisk in zatrdil, da nikakor ne namerava v javnosti nastopati z delnimi, nepreverjenimi, nedorečenimi in neuskkljenimi rezultati. Predsednikovo stališče so podprli vsi člani slovenskega dela komisije.

Prof. Karnerja sta na avstrijski strani podprla le prof. Suppan in prof. Rumpler, vendar do zblizanja stališč ni prišlo. Torej se o enem temeljnih pogojev za normalno in neodvisno delo nismo mogli dogovoriti.

Tiskovna konferenca po plenarnem zasedanju komisije v Mariboru je bila dobro obiskana. Vredno pa je opozoriti, da je prof. Karner na tiskovni konferenci ponovno govoril in posebej izpostavljaj vprašanja, povezana z avnojskim sklepom, statusom "nemške manjšine" v Sloveniji, vračanjem njihovega premoženja ..., čeprav o tej problematiki na seji sploh nismo govorili. Predsednik slovenskega dela komisije je moral njegova izvajanja tudi na tem mestu javno zavrniti. Sklepe, zapisane v zapisniku, je slovenski pred-

sednik posredoval vsem slovenskim udeležencev ter na željo prof. Suppana tudi njemu.

Po tem se ni ne na strokovni in ne na operativni ravni dolgo nič premaknilo; prof. Nečak je tako do dokončnega odstopa marca 2003 ostal predsednik slovenskega dela bilateralne komisije zgodovinarjev v odstopu. Z avstrijske strani namreč do srede decembra 2001 nismo dobili niti odgovora, ali so avstrijski kolegi zapisnik prejeli in ali se strinjajo z zapisom sklepov prvega zasedanja. Le v avstrijskih medijih zapisana sestava avstrijskega dela komisije je zadnji dan oktobra 2001 pripravila koroškega deželnega glavarja Haiderja do še enega diskvalifikacijskega izpada. Izjavil je, da so člani avstrijskega dela "z izjemo dveh zaupanja vrednih Korošcev, Stefana Karnerja in Helwiga Valentina, sami nacionalistični Slovenci ali agitatorji" in zagotavljal, da rezultatov dela komisije ne bo priznal. Avstrijska popotnica za uspešno delo komisije torej ni bila dobra.

Strahovi nekaterih, da dela ne bo mogoče zaključiti tako, kot smo načrtovali, so se kmalu uresničili. Druga, vsekakor bolj tehnično-načrtovalna kot vsebinska seja bilateralne komisije zgodovinarjev na Dunaju 28. 2. in 1. 3. 2002 je bila namreč obnem tudi zadnja. Kljub temu pa, vsaj na slovenski strani, ves čas nismo prenehali z delom.

Slovenska stran je zato mogla pravočasno t. j. v skladu z dogovorjenim časovnim načrtom v celoti opraviti svoje delo. Za nastali zaplet in za neuresničitev zgoraj opisane osnovne ideje slovenski del komisije zato ne nosi nikakršne odgovornosti.

Sredi decembra 2001 so se avstrijski kolegi vendarle odzvali na zapisnik prve seje komisije in predlagali popravke, med katerimi tudi take, ki so bili nesprejemljivi, kot je bil tisti o spremembi sodelavcev na posameznih tematskih sklopih. O predlaganih spremembah sodelavcev se na zasedanju sploh nismo pogovarjali, kaj šele dogovorili. Zahtevo po javnosti skupne delavnice, predvidene za 28. 2. in 1. 3. 2002 na Dunaju so še zaostriili, čeprav na zasedanju ni bilo tako dogovorjeno, zapisnik pa je, kot vemo, zapis izrečenega na seji. Zato so člani slovenskega dela komisije na januarski seji (2002) komisije soglasno ugotovili: "... da se namere avstrijske strani v primerjavi s tistimi s prvega zasedanja imenovane komisije 12. 10. 2001 v Mariboru niso v ničemer spremenile. Avstrijska stran še vedno zahteva vsaj delno javno zasedanje komisije, kar je slovenska stran že takrat jasno zavrnila. **Zato je bil soglasno sprejet sklep, da se slovenska stran drugega zasedanja komisije na Dunaju, predvidenega za 28. 2. in 1. 3. 2002, ne bo udeležila.**

Člani komisije so ponovno ugotovili, da je v nasprotju z običajno prakso znanstvenega dela, izkušnjami pri delu v podobnih komisijah in v opreki s svobodo znanstvenega raziskovanja, da bi vmesne rezultate dela, še preden bi jih soočili z avstrijskimi kolegi v komisiji, predstavljali javnosti. Tako zahtevo člani komisije občutijo kot politični pritisk nanje ..."

Morda je bilo tako stališče slovenskega dela komisije razlog za naslednje, januarsko presenečenje: slovenski del komisije je dobil informacijo z MZZ, da je bilo z avstrijsko stranjo dogovorjeno, da bo na predvidenem drugem zasedanju bilateralne komisije na Dunaju javen le nastop obeh zunanjih ministrov, komisija pa bo lahko delala nemoteno, brez prisotnosti javnosti. Zdelo se je, da smo znanstveniki na nek način zmagali, in kazalo je, da bomo na Dunaj vendarle šli. Po izčrpljujoči korespondenci v zvezi z zapisnikom prvega plenarnega zasedanja bilateralne komisije smo večino avstrijskih popravkov sprejeli, toda zapisnik zato v celoti ne odseva resničnosti govorenega na zasedanju. 25. 1. 2002 pa smo dobili vabilo avstrijskih sopedrednikov Suppana in Karnerja za drugo plenarno zasedanje komisije na Dunaju.

Potem ko sta v pismu/vabilu avstrijska sopedrednika poudarila začudenje avstrijskega zunanjskega ministrstva in avstrijske zunanje ministrice nad našim odklonilnim stali-

ščem do predloga ministrice, da bi bil vsaj del zasedanja komisije javen, sta slovensko stran obvestila, da bo uradno vabilo za drugo plenarno zasedanje na Dunaju poslalo avstrijsko zunanje ministrstvo. Na kratko sta opisala tudi potek zasedanja, pri čemer naj bi bil javen le otvoritveni nastop obeh ministrov. Že na prvi pogled nenavadna pa je bila predlagana vsebina dela plenarnega zasedanja. Na prvem mestu sta namreč avstrijska soprodsednika predlagala, da bi se dogovorili o "dokončnem seznamu tem, dokončnem seznamu sodelavcev, konkretnih predstudies, terminskem koledarju ...". Skratka o nalogah, ki smo jih že dorekli, zadnjič na mariborskem plenarnem zasedanju oktobra 2001. Politično dejstvo, da zasedanje sploh je, je bilo torej važnejše od njegove strokovne vsebine.

28. 1. 2002 smo po faksu res prejeli pismo avstrijskega zunanjega ministrstva z vabilom na plenarno zasedanje na Dunaj. Priložen je bil tudi predhodni program "Wiener Konferenz – Österreich und Slowenien im 20. Jahrhundert". Tudi s slovenskega MZZ (19. 2.) smo dobili vabilo in program dela konference ter program obiska slovenskega zunanjega ministra na Dunaju.

To pot so se na avstrijski strani držali dogovora in zasedanje organizirali skladno z dogovorom. Odločeno je bilo, da se drugega zasedanja bilateralne komisije zgodovinarjev na Dunaju udeležimo. Udeležilo se ga je deset slovenskih udeležencev: Dušan Nečak, Peter Vodopivec, Božo Repe, Tone Ferenc, Franc Rozman, Igor Grdina, Mitja Ferenc, Ervin Dolenc, Žarko Lazarevič in Boris Jesih.

V prostorih dunajske diplomatske akademije smo po programu za četrtek 28. 2. 2002 ob 10. uri začeli z drugim plenarnim zasedanjem bilateralne komisije. Na avstrijski strani je komisijo sestavljalo kar 18 kolegov – Arnold Suppan, Stefan Karner, Siegfried Beer, Ernst Bruckmüller, Ulfried Burz, Claudia Fraess – Ehrfeld, Tamara Griesser – Pečar, Walter Lukan, Augustin Malle, Reinhard Reimann, Helmut Rumpler, Gabriela Stieber, Karl Stuhlpfarrer, Hellwig Valentin, Wilhelm Wadl, Marija Wakounig, Rüdiger Malli (opravičen), Peter Tropper (še bo povabljen) – torej še enkrat več, kot sta se julija 2001 dogovorila Suppan in Vodopivec, in še enkrat več, kot sta jih oktobra 2001 v komisijo naštel oba ministra. Bilo jih je tudi šest več, kot so jih deklarirali za prvo plenarno zasedanje v Mariboru. Število raziskovalnih tem pa se je povečalo samo za eno, od 14 na 15. Na slovenski strani se je zasedanja udeležilo napovedanih in dogovorjenih deset kolegov.

Zasedanje je bilo izrazito delovno-načrtovalnega značaja. Sprejeti smo bili prijazno, čeprav ne brez protokolarnih spodrslijajev. Zasedanje smo opravili v konstruktivnem ozračju, kljub temu, da smo največ časa posvetili ponovnemu definiranju tako imenovanih tematskih sklopov. Razen enega smo jih namreč definirali že na prvem, mariborskem zasedanju komisije 12. oktobra 2001. Očitno je bilo ponovno definiranje tematskih sklopov potrebno, ker se je z avstrijske strani komisija močno razširila, predvsem z zgodovinarji iz Koroške ... Ne glede na to je delo potekalo brez večjih zapletov in v kolegijskem vzdušju. Lahko smo natančno definirali vseh petnajst (domala enakih) tematskih sklopov:

1. Habsburška monarhija in Slovenci – Lukan, Rozman, Rumpler, Vodopivec;
2. Avstrijsko-slovenski odnosi v prvi svetovni vojni – Lukan, Rozman, Rumpler, Vodopivec;
3. Mejno vprašanje (od 1. 11. 1918) – Beer, Nečak, Suppan, Vodopivec, Wadl;
4. Stran od Avstrije – politiki, upravi in kulturi v Sloveniji (Jugoslavija – "Velika Nemčija") – Dolenc, Lazarevič, Malli, Suppan;
5. Gospodarski in družbeni odnosi med Avstrijo in Slovenijo 1928–1938 – Karner, Lazarevič;
6. Nemci v Sloveniji – Slovenci v Avstriji 1920–1938 – M. Ferenc, Malle, Reimann, Repe;

7. "Nemci" v Sloveniji 1938–1948 – T. Ferenc, Karner, Nečak;
8. Slovenci in Slovenke pod nacistično oblastjo – T. Ferenc, Godeša, Stuhlpfarrer, Wadl;
9. Avstrija – Slovenija 1945–1955 – Beer, Fraess – Ehrfeld, Jesih, Nečak, Stieber;
10. Slovenija/Jugoslavija in Avstrija med Vzhodom in Zahodom 1955–1991 – Burz, Jesih, Repe, Suppan;
11. Odnosi med Avstrijo in Slovenijo v nadregionalnih in bilateralnih okvirih. Gospodarstvo in Kultura 1945–1991 – Prinčič, Fraess – Ehrfeld, Gabrič;
12. Avstrija – Slovenija po 1991 – Burz, M. Ferenc, Jesih, Repe, Stieber, Valentin;
13. Cerkvi v Avstriji in Sloveniji v 20. stoletju – Dolinar, Godeša, Griesser – Pečar, Tropper.
14. Generacije, umetnost in kultura, izobraževanje, vsakdanje življenje in vsakdanja kultura v Avstriji in Sloveniji – Bruckmüller, Grdina, Stuhlpfarrer, Wakounig;
15. Predstava o drugem (miti, stereotipi, simboli) – Grdina, Wadl.

Uspeli smo se dogovoriti tudi o "časovnem načrtu" ("oddaja vseh 'surovih rokopisov' do 31. 10. 2002, razprava po skupinah novembra in decembra oziroma januarja in februarja 2003, tretje plenarno srečanje v Ljubljani 6.–7. 3. 2003 z razpravo o vseh temah ..."), načinu in metodah dela, sodelavcih na posameznih tematskih sklopih, obliki končnega rezultata in se strinjali, da morajo biti za potrebe našega dela na obeh straneh odprti vsi arhivi ... Po skoraj enoletnih pripravah smo tako prišli do "startne črte".

Povsem brez zapletov pa tudi na tem zasedanju ni šlo. Vsi člani slovenskega dela komisije smo namreč za zasedanje komisije pripravili že v Mariboru dogovorjene kratke diskusijske prispevke (3–11 strani, glej zadevni sklep z mariborskega plenarnega zasedanja), ki smo jih bili tam pripravljene predstaviti. Več kot polovica avstrijskih kolegov ni pripravila ničesar oziroma po eno stran nekakšnih napotkov za obravnavo tematskih sklopov. Kljub temu smo si "referate" izmenjali, vendar pod pogojem, da ostanejo izključno delovne, interne narave.

Kazalo je, da je delo naše komisije vendarle priplulo v mirnejše vode. Počakati je bilo treba le še na zapisnik drugega plenarnega zasedanja in pot za skupno delo bi bila odprta. Izkušnje pa niso bile najboljše; zapisnik prvega plenarnega zasedanja bilateralne komisije smo avstrijski strani poslali tri dni po koncu zasedanja, 15. 10. 2001. Odgovor s popravki slabi dve strani dolgega zapisnika smo dobili skoraj dva meseca kasneje, 10. 12. 2001. Drugič popravljen zapisnik je bil s slovenske strani poslan že 28. 12. 2001. Za dodatne popravke so na avstrijski strani spet potrebovali skoraj mesec dni, do 25. 1. 2002. Zapisnik je bil nato sprejet na drugem plenarnem zasedanju bilateralne komisije na Dunaju 28. 2. 2002.

Na zapisnik drugega plenarnega zasedanja bilateralne komisije smo čakali več kot štiri mesece, do 5. julija 2002. Zapisnik je bil posredovan vsem članom slovenskega dela komisije in po dopustih smo po seji slovenskega dela komisije, ki je bila 17. septembra 2002, 27. 9. naše pripombe posredovali avstrijskemu soprodsedniku Suppanu. Do dneva, ko zaključujemo pisanje tega uvoda, nismo na poslani pripombe prejeli nikakršnega odgovora.

Na slovenski strani je delo potekalo nemoteno. Še pred na Dunaju dogovorjenim rokom – konec oktobra 2002 – je kolega Dolinar oddal svoj del besedila o cerkveni problematiki, kmalu zatem pa še skupno besedilo, ki sta ga napisala z avstrijsko sodelavko Tamaro Griesser-Pečar. Tudi besedila drugih kolegov so prihajala po dogovorjenem terminskem planu. Zato je mogel prof. Nečak dne 13. 11. 2002 kolegu Suppanu poslati naslednje elektronsko sporočilo: "... včeraj sem imel sejo našega dela komisije. Sporočam Ti, da je naš del besedil skoraj 100-odstotno pripravljen. Prosim za sporočilo,

kako je na vaši strani. Predlagam, da se med 19. in 21. 12., ko bom ... na Dunaju, srečava in se dogovoriva o načinu nadaljnega dela oziroma o izmenjavi besedil ..." To pot je prišel odgovor relativno hitro. 19. 11. 2002 je podpredsednik Suppan odgovoril: "... Slovenci ste očitno bolj pridni od Avstrijcev. Sam sem doslej dobil samo pet rokopisov, bom pa druge takoj terjal. Tvoj predlog, da med 19. in 21. 12. prideš na Dunaj, da bi morebiti izmenjali besedila, se mi zdi pameten, kajti besedila morajo biti do srečanja v začetku marca pri vas, prebrana ... morda bo mogoče organizirati sestanek 19. 12. dopoldne. Vsekakor mora pred božičem priti do kakršne koli izmenjave ..."

Vsa besedila slovenskih avtorjev smo sproti pošiljali na MZZ, tako da je tudi naše zunanje ministrstvo vedelo, da so bila naša besedila pripravljena pravočasno, t. j. v skladu z dogovorjenim terminskim planom na drugem plenarnem zasedanju bilateralne komisije na Dunaju, točneje z 11-dnevno zamudo, do 11. 11. 2002. Dodatno je 31. 3. 2003 predsednik slovenskega dela bilateralne komisije zgoščenko z vsemi slovenskimi besedili še osebno predal zunanjemu ministru dr. Ruplu.

Do srečanja med sopedrednikoma Suppanom in Nečakom je 19. 12. 2002 na delovnem kosilu v kampusu dunajske univerze res prišlo. Prof. Suppan ni mogel izmenjati rokopisov, kot je sam predlagal, saj jih je imel samo pet, medtem ko je predsednik slovenskega dela bilateralne komisije vse slovenske rokopise v digitalni obliki prinesel s seboj. Prof. Nečak je prof. Suppanu ponovno zatrdil, da bo slovenska stran skladno z bilateralnim dogovorom z dunajskega zasedanja komisije, ki mu je sledil sklep slovenskega dela komisije, besedila izmenjala le v 100-odstotni obliki. Avstrijski strani je ponudil rok do 1. 2. 2003. Prof. Suppan je bil skeptičen do realizacije tega predloga. O nastali nekajmesečni zamudi, ki je ni povzročila slovenska stran, in o možnosti, da bo zaradi tega odpadlo dogovorjeno tretje plenarno zasedanje v Ljubljani, je predsednik slovenskega dela komisije takoj po prihodu z Dunaja obvestil MZZ in zunanjega ministra. Posebej je poudaril, da bo naša stran čakala le še do 1. februarja in se nato, v primeru, da do 100-odstotne izmenjave besedil ne bo prišlo, lotila priprav za izdajo zbornika, ki bi lahko izšel v predvidenem roku, t. j. do konca leta 2003.

Očitno se je vsaj na načelni ravni položaja zavedal slovenski zunanji minister dr. Dimitrij Rupel. Dne 9. januarja 2003 je na avstrijsko kolegico dr. Benito Ferrero – Waldner naslovil prijazno pismo, v katerem jo je med drugim opozoril: "... Spoštovana kolegica, nedavno sem se pogovarjal z vodjo slovenskega dela ekspertne skupine zgodovinarjev. Prof. dr. Dušan Nečak mi je povedal, da so slovenski zgodovinarji že pred časom v dogovorjenem terminu pripravili študije na usklajene teme. Sledilo naj bi skupno delo z avstrijskimi kolegi, ki pa večine besedil še nimajo pripravljenih. Danes se obračam Nate s prošnjo, da avstrijske eksperte še enkrat opozoriš na pomembnost nadaljevanja projekta, kot smo si ga prvotno zamislili ..."

Avstrijska ministrica je pismo dolgo pustila ležati v "predalu". Odgovor je pripravljala skoraj dva meseca, saj je odgovorila šele 24. februarja 2003, potem ko je bilo že jasno, da predvidenega tretjega plenarnega zasedanja bilateralne komisije ne bo. V njem je zavrnila kakršno koli avstrijsko odgovornost za nastali položaj. Nasprotno, svoje strokovnjake in njihovo vodstvo je nedvoumno in odločno vzela v bran, odgovornost za zaplet pa zvrnila na predsednika slovenskega dela bilateralne komisije oz. na njen slovenski del.

Kaj pa se je v resnici dogajalo?

Do ponujenega roka (tri mesece po dogovorjenem) 1. 2. 2003 nismo prejeli nobene avstrijskega besedila, pa tudi pojasnila ne. Sredi februarja 2003 pa je slovenskega predsednika kar nekajkrat po telefonu poklical sopedrednik Suppan, ki je želel izvedeti, kaj bo z načrtovanim tretjim plenarnim zasedanjem bilateralne komisije. Jasno mu je bilo povedano, da po sklepu slovenskega dela komisije zaradi nekajmesečne zamude pri

oddaji avstrijskih besedil srečanja ne bo, ker zanj ni nikakršne strokovne osnove. Ponovljena mu je bila argumentacija, da bi bilo treba skladno z dogovori plenarnih zasedanj vsa besedila, slovenska in nemška, najprej prevesti (vsi člani obeh delov komisije namreč ne obvladajo dovolj obeh jezikov in so zato prevodi nujni), jih nato vsaka stran posebej preštudirati, se zatem o njih po dogovorjenih skupinah pogovarjati in jih usklajevati. Za to smo v terminskem načrtu, sprejetem na Dunaju, predvideli kar štiri mesece, od novembra 2002 do februarja 2003. Skratka, zavrnen je bil sestanek zaradi sestanka oziroma zato, ker tako želi/potrebuje – v prvi vrsti – avstrijska politika.

Sopredsednika sta se zatekla po pomoč na svoje zunanje ministrstvo in začel se je stopnjevan pritisk na predsednika slovenskega dela bilateralne komisije in njen slovenski del, da bi do tretjega plenarnega zasedanja vendarle prišlo. Konec februarja smo začeli z avstrijske strani prejemati vse mogoče oblike njihovih besedil, od resnih do kratkih tez in celo osnutkov, predloženih že na dunajskem zasedanju komisije.

Še več. Avstrijski sopredsednik Stefan Karner je v enem od ostrih pisem, v katerem je ponovil že znane zahteve avstrijske strani, ponovno dodal zahtevo, da naj bo del tretjega plenarnega zasedanja bilateralne komisije javen. Naši odgovori, opremljeni z vrsto zadevnih citatov, so bili usmerjeni v temeljno ugotovitev, da ne vidimo strokovnih argumentov za sklic plenarnega zasedanja komisije, preden ne opravimo usklajevanja besedil na ravni delovnih skupin, kot je bilo dogovorjeno na Dunaju.

Dopisovanje ni bilo uspešno. Nasprotno. Da bi bil pritisk še močnejši in videz neverodostojnosti predsednika slovenskega dela bilateralne komisije še izrazitejši, je sopredsednik Karner uporabil še en trik. V dogajanje je neposredno vpletel tudi avstrijsko veleposlaništvo v Ljubljani, najbrž v upanju, da bo slovenski predsednik morda le popustil. Po diplomatskem kurirju mu je 24. 2. 2003 poslal dva svoja osnutka besedil.

O vsem dogajanju so bili sproti obveščani vsi člani slovenskega dela bilateralne komisije in nihče ni bil drugačnega mnenja od predsednika. Vodenje komisije je bilo torej ves čas konsenzualno in v nobenem primeru predsednik ni samovoljno deloval.

Avstrijski pritisk je v prvih dneh marca nekoliko popustil, le rokopise so še kar naprej pošiljali in hkrati zahtevali naše. Korespondenca je spet tekla le med sopredsednikoma Suppanom in Nečakom in 3. 3. ter 7. 3. 2003, ko je Suppan spet poslal nekaj rokopisov, je zatrjeval, da bodo večino besedil poslali še marca. Tudi znotraj slovenskega dela bilateralne komisije so se začeli pojavljati drugačni pogledi na rešitev nastale situacije, zlasti v smeri popuščanja avstrijskim pritiskom in sprejemanju dela "krivde" za nastali položaj tudi na slovenski strani.

V takih okoliščinah je bila 10. 3. 2003 sklicana seja slovenskega dela bilateralne komisije zgodovinarjev. Zasedali smo v prostorih Izobraževalnega centra MO na Igu. Razprava je bila živahna in sprejeti so bili kompromisni sklepi, ki so bili naslednji dan posredovani sopredsedniku Suppanu. V skladu s predlogom prof. Suppana smo avstrijski strani predlagali, da na "surove rokopise" počakamo še do konca marca 2003. Obenem smo sklenili, da bo slovenska stran po tem roku poslala avstrijski tista besedila, ki imajo pendant v njihovih. Na ta način bi se lahko besedila začela prevajati in bila predvidoma prevedena do aprila. Za maj smo predlagali usklajevalne sestanke po skupinah oziroma po tematskih sklopih, za začetek junija, v tednu od 3.–10. 6. 2003 pa smo v Ljubljani predlagali plenarni sestanek komisije. Na ta način bi lahko štirimesečni zaostanek skrajšali za mesec dni in bi na plenarnem zasedanju lahko obravnavali že usklajena besedila za vse dogovorjene in predvidene tematske sklope.

Razen kratke zahvale prof. Suppana za poslano sporočilo, odgovorov na poslano predloge nismo prejeli.

Razprava na seji slovenskega dela komisije 19. 3. na Igu je bila, kot smo že zapisali,

živahna, mestoma vroča pa tudi konstruktivna. Tudi na tej seji se je pokazalo, da so vsi člani komisije enotni glede nesprejemljivega ravnanja avstrijskega dela komisije, še posebno obeh avstrijskih sopredsednikov. Razlike med člani komisije so se pokazale predvsem v opredelitvi nadaljnjih oblik sodelovanja. Manjšina v komisiji je bila mnenja, da je treba avstrijski strani popuščati, predsednik in večina članov komisije pa je bila za nadaljevanje dosedanje oblike delovanja komisije. Predsednik slovenskega dela bilateralne komisije je razpravo, zlasti zaradi izjav nekaterih najbližjih sodelavcev in najvplivnejših članov slovenskega dela komisije, dojel tudi kot neupravičeno kritiko svojega dela. Prof. Nečak se je po seji na Igu odločil, da zaradi zanj povsem nesprejemljivega delovanja avstrijske strani, pa tudi iz zdravstvenih razlogov, dokončno in nepreklicno odstopi z mesta predsednika. Svojo odločitev je konec marca 2003 pisno in ustno sporočil slovenskemu zunanjemu ministru prof. dr. Dimitriju Ruplu, skupaj s prošnjo, da zaradi neupravičenih avstrijskih napadov zaščiti njegovo dobro ime.

Po nekajmesečnem zatišju na obeh straneh in iskanju novega vodstva slovenskega dela bilateralne komisije je zunanji minister dr. Rupel vse slovenske člane komisije 11. junija 2003 povabil na delovno kosilo, da bi se o tem dokončno dogovorili. V njegovi odsotnosti je pogovor vodil državni sekretar Iztok Mirošič; sklenjeno je bilo, da bo vodstvo prevzel prof. dr. Božo Repe.

Novi predsednik je na podlagi arhiva, ki ga je skrbno hranil prejšnji predsednik, najprej naredil pregled dotedanega dela in odnosov med slovenskim in avstrijskim delom komisije ter svoje videnje položaja. Z ugotovitveno bilanco, ki se ni v ničemer razlikovala od ugotovitev prejšnjega predsednika, je ob prevzemu komisije seznanil vse člane slovenskega dela avstrijsko-slovenske komisije in pristojne na MZZ.

8. septembra 2003 je sklical slovenski del komisije. Na sestanku je bilo dogovorjeno, da se avstrijski strani predlaga sestanek v prvi polovici oktobra, saj je bil avstrijski, po diplomatski poti predlagani rok za organizacijo srečanja v septembru prekratek. O vsem je prof. Repe 26. septembra 2003 v obširnem pismu obvestil tudi sopredsedujočega avstrijskega dela komisije Arnolda Suppana. Predlagal mu je skupni dvodnevni sestanek obeh delov komisije v Sloveniji (Ljubljani ali okolici), in sicer v prvi polovici oktobra (41. ali 42. teden) ter ga opozoril, da se obveznosti slovenskega dela komisije do MZZ končajo do konca leta, ko morajo biti oddana vsa besedila. Slovenska stran je tudi predlagala, da bi na sestanku po kratkem začetnem zgolj formalnem plenarnem uvodu, delali po skupinah in skušali predvsem ugotoviti, ali ima smisel besedila ene in druge strani usklajevati oziroma – če taka volja obstaja – kako to storiti, saj smo izgubili več mesecev. Na osnovi ugotovitev posameznih skupin bi se potem dogovorili, kako naprej. Možna rešitev bi lahko bila tudi izdaja skupnega zbornika brez usklajevanj, vendar je bilo predlagano, da bi se o tem dogovorili po poročanju skupin.

Ker je slovenska stran resnično želela preseči zastoj v sodelovanju z avstrijsko stranjo, se je odločila, da avstrijski strani pošlje mojš besedila v celoti, ne glede na to, da so bila nekatera avstrijska še vedno zgolj na ravni tez, ali pa so sploh manjkala. Avstrijski strani so bila tako dostavljena vsa besedila, razen besedila pokojnega dr. Toneta Ferenc, ki je vztrajal, da morata biti pripravljena obe besedili.

V oktobru so tudi nekateri novinarji, ki so spremljali delo komisije, zaznali, da delo komisije zastaja. Vanessa Čokl z mariborskega *Večera* je 9. oktobra 2003 ugotovila, da bi skupno poročilo avstrijsko-slovenske komisije moralo biti v kratkem končano, a kot kaže, za to ni dosti upanja in da gre "za še eno klasično zgodbo o naročilu politike stroki zato, da se z dnevnega reda odstrani vnetljive teme ..."

Pričakovanja, da se od rezultatov dela komisije vsaj na avstrijski strani zasleduje povsem politične cilje, je v eni od svojih pogostih polemik v slovenskih časopisih nekaj

kasneje izrazil tudi avstrijski veleposlanik v Sloveniji dr. Ferdinand Mayrhofer: "... v luči slovenskega pristopa k Evropski uniji sprašujejo današnji Avstrijci, ki so zbežali iz Jugoslavije, ali njihovi potomci, avstrijsko zvezno vlado, zakaj se nihče ne distancira od zatiranja in izгона nemško govorečega prebivalstva med svetovnimi vojnami in od etničnega čiščenja po drugi svetovni vojni v Sloveniji, katerih žrtve so bili tudi nedolžni nemško govoreči sohravljeni.

Niti Avstrija niti Slovenija nimata nikakršnega razloga, da s prstom kažeta druga na drugo. Zaradi tega sta tudi obe vladi ustanovili skupino zgodovinarjev in pravnikov, da bi v evropskem duhu skupaj obdelali te tragične dogodke".

Prof. Suppan je na pregled prof. Repeta o dotedanem sodelovanju odgovoril slab mesec kasneje, 23. oktobra 2003. Na dunajski sestanek je imel drugačne poglede, vztrajal pa je pri trditvi, da je avstrijska stran do aprila 2003 poslala dvanajst besedil, medtem ko slovenska ni izročila nobenega. Po njegovem mnenju za zastoje ni kriva le avstrijska stran. Zapisal je, da s kolegom Karnerjem nista uspela organizirati srečanje z nami, da pa se strinja z morebitno skupno publikacijo, ki bi po njegovem mnenju lahko izšla pri celovški Mohorjevi družbi.

Na sestanku pri ministru za zunanje zadeve prof. dr. Dimitriju Ruplu 29. oktobra 2003 je bil nato sklenjen dogovor, da je do 1. marca 2004 treba končati besedila o vseh temah slovenske strani (to je zadevalo tudi komisijo pravnikov) in najkasneje do konca leta 2004 izdati besedilo. Predlagano je bilo, da minister dr. Rupel sugerira avstrijski zunanji ministrici, naj vsaka stran poskrbi za svoje besedilo in njegov prevod v nemščino oziroma slovenščino in redakcijo. Izražen pa je bil tudi interes, da bi obe knjigi (slovenska in avstrijska) izšli kot celota.

Na sestanku slovenskega dela komisije 6. novembra 2003, ki je sledil, so bili nato sprejeti naslednji pomembnejši sklepi:

"Predsednik slovenskega dela bilateralne komisije prof. Repe bo v pismu prof. Suppanu:

- obžaloval, ker se avstrijska stran ni mogla organizirati za predlagani skupni sestanek oktobra 2003 v Sloveniji;
- se strinjal z ugotovitvijo, da nadaljnje usklajevanje besedil nima smisla, da pa je bilo skupno delo kljub temu velik dosežek in je nadgradilo dosedanje dobro sodelovanje avstrijskih in slovenskih zgodovinarjev;
- povedal, da je slovenska stran v skladu s pogodbo z Ministrstvom za zunanje zadeve Republike Slovenije projekt zaključila oktobra 2003, da pa je dolžna besedila do konca leta 2004 dvojezično (v slovenščini in nemščini) izdati tudi v tiskani obliki;
- izrazil željo, da bi besedila avstrijskega in slovenskega dela komisije izšla hkrati in dvojezično, vendar slovenski del komisije glede na sklenjene pogodbe z Ministrstvom za zunanje zadeve z izdajo ne more odlašati čez dogovorjeni rok;
- predlagal, da glede na to, da do usklajevanja ni prišlo, člani obeh delov komisije v svojih besedilih ne komentirajo izmenjanih besedil druge strani, dokler besedila ne bodo izšla;
- prenesel stališče slovenskega dela komisije, da bi rezultate dela komisije javnosti predstavili po izdaji obeh zbornikov.

Člani komisije bodo zato končno verzijo besedil pripravili do 1. marca 2004. Skromnejša besedila naj avtorji dopolnijo v skladu s predvidenim načrtom. Marca bo zadnje usklajevanje celotnega besedila (dvo- ali tridnevni "konklave"). Po usklajevanju se bodo besedila prevedla, izšla pa naj bi najkasneje do konca leta 2004.

Potrjen je bil uredniški odbor v predlagani sestavi (dr. Dušan Nečak, dr. Peter Vodopivec, dr. Boris Jesih, dr. Božo Repe), kot možen izdajatelj je bil predlagan Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Objava besedil pravnikov v isti

publikaciji ostaja odprta. Če se bodo slovenski pravniki s svojimi besedili držali roka, so v publikacijo lahko vključeni. Če bodo slovenski in avstrijski pravniki skupaj pripravili usklajeno besedilo, je bolj smiselno, da ga izdajo v posebni publikaciji.

Predsednik komisije bo mag. Reinhardu Reimannu, enemu od članov avstrijskega dela komisije, ki je 3. novembra 2003 samoiniciativno predlagal usklajevanje besedil med dr. Mallejem, dr. Mitjo Ferencem in dr. Repetom, v informacijo poslal pismo dr. Suppana in se mu zahvalil za izraženo dobro voljo.

Navzoči so se strinjali, da se zbornik posveti umrlemu članu komisije prof. dr. Tonetu Ferencu."

Po sestanku smo o sklepih obvestili tudi kolega Suppana. Predlagali smo mu tudi, da se – glede na to, da besedil nismo uskladili – v objavi vzdržimo medsebojnega komentiranja prejetih besedil.

11. 12. 2003 so nam odgovorili s skupnim pismom obeh sopredsedujočih avstrijskega dela komisije, ki sta slovenski strani izrazila sožalje zaradi smrti prof. dr. Toneta Ferenca in jo obvestila, da tudi njim v nekaj mesecih poteče dogovor z avstrijskim ministrstvom za zunanje zadeve. Izrazila sta pripravljenost za skupni tisk in predlagala, naj bi delo izdala Mohorjeva družba v Celovcu. V ta namen naj bi se pogosteje sestajala oba uredniška odbora (na avstrijski strani naj bi uredniški odbor sestavljala kolega Suppan in Karner) ali pa morebitna "pripravljalna odbora". Prvi sestanek obeh uredniških odborov naj bi bil decembra 2003 ali januarja 2004.

Na ta predlog smo – izhajajoč iz dotedanjih izkušenj – 25. decembra 2003 odgovorili, da predlagamo, da s sestankom počakamo do konca marca 2004, ko morajo naša besedila po dogovorjenih rokih v prevod. Takrat bi lahko tudi ocenili, kako daleč s pripravami je avstrijska stran in se dogovorili za morebitno sočasno izdajo. Pismo je ostalo brez odgovora, oba avstrijska kolega pa smo marca 2004 obvestili, da smo naša besedila poslali v prevod in da želimo knjigo izdati ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo ...

Končni cilj avstrijsko-slovenske komisije zgodovinarjev, to je usklajeno skupno besedilo, torej ni bil uresničen, kar slovenska stran globoko obžaluje. Pričujoča publikacija je zaradi vsega povedanega torzo. Ne samo, da so v njej objavljena z avstrijsko stranjo neusklajena slovenska besedila, tudi vsebina posameznih prispevkov je le enostranski pogled na obravnavano tematiko, pa tudi posamezne teme ne odgovarjajo v celoti predvidenim in dogovorjenim tematskim sklopom. Kljub temu se je mogoče strinjati s kolegom dr. Arnoldom Suppanom, ki je v že navedenem pismu od 23. oktobra 2003 zapisal: "V kontekstu 30-letnega sodelovanja avstrijskih in slovenskih zgodovinarjev je priprava in izmenjava več kot dvanajstih besedil z obeh strani – ki prinašajo mnoga nova gradiva in poglede – sedaj pomemben korak naprej in verjetno dobra osnova za nove raziskave in skupne razprave ..."

Tudi uredništvo slovenskega zbornika je prepričano, da bo objava besedil ene in druge strani spodbudila kvalitetno in objektivno znanstveno razpravo in pripomogla k razčiščenju še odprtih zgodovinskih vprašanj.

Ljubljana, marec 2004

Uredništvo